

บทที่ ๔

คุณค่าของประเพณีบุญข้าวจี และข้าวแดกงา ที่มีต่อวิถีชีวิตของชาวเทศบาลตำบลนาอ้ออำเภอเมือง จังหวัดเลย

ประเพณีบุญข้าวจีและข้าวแดกงา ถือเป็นสัญลักษณ์ของประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาโดยตรงอีกประเพณีหนึ่งของชาวอีสาน ถือเป็นประเพณีการให้ทานทางพระพุทธศาสนาอีกประเพณีหนึ่ง

ประเพณีบุญข้าวจีและข้าวแดกงามีคุณค่าต่อการดำรงชีวิตของเทศบาลตำบลนาอ้อเป็นอย่างมากทำให้ชาวเทศบาลนาอ้อได้รับประโยชน์ส่งผลกระทบผ่านพิธีกรรมและมีผลต่อการเกิดความเชื่อต่อประเพณีอันดีงาม ที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษขึ้น ดังรายละเอียดที่ได้จากการสัมภาษณ์บุคคลสำคัญ ดังต่อไปนี้

๔.๑ คุณค่าของประเพณีบุญข้าวจี ที่มีต่อวิถีชีวิตชาวอีสาน

มูลเหตุสำคัญที่ชาวบ้านทำบุญข้าวจีในเดือนสาม ก็เพราะเป็นเวลาที่ชาวบ้านหมดภาระในการทำนาชาวบ้านได้นำข้าวใหม่ขึ้นยุ้ง ขึ้นฉาง จึงอยากร่วมกันทำบุญข้าวจีถวายพระสงฆ์ส่วนมูลเหตุดั้งเดิมที่ทำให้มีการทำบุญข้าวจินั้น มีเรื่องเล่าว่าในกาลครั้งหนึ่งนางปทุมทาสีได้ทำขนมแบ่งจีถวายแด่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและพระอานนท์ครั้งนั้นถวายแล้วนางคิดว่าพระองค์คงไม่เสวยและอาจเอาทิ้งให้สุนัขหรือกากินเพราะอาหารที่นางถวายไม่ประณีต นำรับประทานเมื่อพระพุทธเจ้าทรงทราบภาวะจิตของนางปทุมทาสีจึงรับสั่งให้พระอานนท์ปูลาดอาสนะ แล้วทรงประทับนั่งฉัน ณ ที่นางถวายนั่นเป็นผลให้นางเกิดปีติยินดีเป็นอย่างยิ่งและเมื่อนางได้ฟังพระธรรมเทศนา ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงกับบรรลुโสดาปิตติผลด้วยอานิสงส์ที่ถวายขนมแบ่งจี ชาวอีสานทราบถึงอานิสงส์ของการทานดังกล่าวจึงพากันทำข้าวจีถวายทานแด่พระสงฆ์สืบต่อมาตั้งแต่บรรพบุรุษจนถึงปัจจุบัน^๒

^๑ คณะกรรมการแผนกตำรา มหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์, ธรรมปทัฏฐกถา, (นครปฐม: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๒๘๓-๒๘๔.

^๒ สัมภาษณ์ พระครูปิยสีลาภิกขุ, เจ้าอาวาสวัดศรียะเกศ บ้านท่ามะนาว, ๒๐ ตุลาคม ๒๕๕๕.

จุดมุ่งหมายของการทำบุญข้าวจีของชาวอีสานคือเพื่อบูชาพระพุทธเจ้าในวันมาฆบูชาบุญกลางเดือน ๓ วันที่พระจันทร์เต็มดวงเพื่ออุทิศส่วนบุญส่วนกุศลแด่บรรพบุรุษ

ผู้มีพระคุณเจ้ากรรมนายเวรและสัตว์ทั้งหลายที่สำคัญต้องรักษาฮีต ๑๒ อันดีงามเอาไว้ให้ลูกหลานได้เป็นแนวทางสืบไปและช่วยคุ้มครองทุกคนในครอบครัวให้มีความเป็นสิริมงคลอุทิศส่วนบุญแด่พระแม่โพสพ รวมถึง เทวดา พ่าดินที่ช่วยให้ฝนตกถูกต้องตามฤดูกาลได้ผลข้าวผลิตงอกงามและยังเกิดความรักความสามัคคีในหมู่คณะที่ช่วยกันทำ ทั้งญาติพี่น้อง

บุตร หลานได้สืบทอดกันมา และยังคงคำว่า “บุญข้าวจี” อยู่คู่กับพุทธศาสนาให้นานแสนนานสมกับบรรพบุรุษที่ได้ใช้ภูมิปัญญาทำข้าวจีมาจนถึงทุกวันนี้อีกทั้งมุ่งที่จะแจกทานให้แก่ผู้ที่เคารพและเพื่อนรักต่างถิ่นด้วย”

ในการทำข้าวจินั้น ชาวบ้านจะช่วยกันเตรียมข้าวเหนียวที่นึ่งสุกแล้ว เกลือ ไข่ไก่ หรือไข่เป็ดไม่เสียบ ไปรวมกันที่ลานวัดตั้งแต่เช้ามืดแต่ถ้าใครไม่สะดวกก็มักจะย่างเตรียมไปจากบ้านแล้วร่วมกันย่างข้าวจีเสริมสร้างความสามัคคีภายในชุมชนเมื่อข้าวจีสุกดีก็นำขึ้นถวายพระสงฆ์พร้อมภัตตาหารพอพระฉันเสร็จชาวบ้านก็จะร่วมกันฟังเทศนาฉลองข้าวจี

รับศีลรับพรเพื่อเป็นสิริมงคลแก่ครอบครัวส่วนข้าวที่เหลือที่เป็นข้าวกันบาตรก็จะนำไปให้เด็กๆ ในหมู่บ้านทานเพื่อเป็นความมงคลแก่ตัวเด็กตามคติความเชื่อของชาวบ้าน^๔

ในปัจจุบันชาวบ้านได้มีค่านิยมในการส่งบุตรหลานเข้ามาเรียนในตัวเมืองหรือต่างจังหวัดที่ไกลจากบ้านหรือไม่ก็ส่งเข้ามาเรียนในกรุงเทพฯ เมื่อถึงช่วงที่มีงานบุญข้าวจีก็ไม่สะดวกที่จะกลับไปยังบ้านเกิดทำให้ยังห่างไกลกับวัฒนธรรมบุญข้าวจีส่งผลให้เยาวชนไม่สามารถที่จะสืบทอดวัฒนธรรมบุญข้าวจีได้อย่างถูกต้องเพราะความไม่รู้และเมื่อเยาวชนไม่สามารถสืบทอดได้ก็เป็นที่น่าเป็นห่วงอย่างมากว่าวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เป็นมรดก

สืบทอดมาจากบรรพบุรุษก็อาจจะหายไปจากวิถีชีวิตของชาวอีสาน ถ้าเยาวชนยังไม่หันมาใส่ใจวัฒนธรรมดังกล่าว^๕

^๔ สัมภาษณ์ พระไพโรจน์ ชรรมาภรณ์, รองเจ้าคณะจังหวัดเลย, ๑๕ ตุลาคม ๒๕๕๕.

^๕ สัมภาษณ์ นายสุนทร แสงจำ, อดีตผู้ใหญ่บ้าน บ้านโป่งป่าด้, ๑๕ ตุลาคม ๒๕๕๕.

^๕ สัมภาษณ์ รองศาสตราจารย์วิเชียร ชานุตรบุญชริก, อาจารย์พิเศษประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลยผู้เชี่ยวชาญด้านประเพณีและพิธีกรรมอีสาน, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๕.

แต่วัตถุประสงค์หลักของการทำบุญข้าวจีและข้าวแดง ก็เพื่อเพิ่มพูนความดี และเพื่อกำจัดความเห็นแก่ตัว ความเห็นแก่ได้ออกไปจากใจ เพราะทำบุญด้วยการให้ทานนี้เป็นการสละทรัพย์ จึงเป็นการสละความเห็นแก่ตัวออกไป^๖

เมื่อได้ทำบุญในประเพณีบุญข้าวจีและข้าวแดง ก็เป็นการเสียสละทรัพย์สินและสิ่งของซึ่งจะทำให้ความโลภลดน้อยเบาบางลง จิตใจก็จะร่วมเย็นเป็นสุขมีความปีติยินดีในการให้^๗

จะเห็นได้ว่าการที่ชาวเทศบาลตำบลนาอ้อได้ปฏิบัติตามความเชื่อของชาวอีสานคือเชื่อในมูลเหตุของการถวายทานข้าวจีของนางปทุมทาสี และการให้ทานยังเป็นการกำจัดกิเลสออกไปจากใจ คือขจัดความตระหนี่ถี่เหนียว ส่งผลให้เกิดการสืบทอดและอนุรักษ์บุญประเพณีอันดีงามนี้ไว้ให้ลูกหลานสืบไป

๔.๒ คุณค่าของประเพณีบุญข้าวจี และข้าวแดง ที่มีต่อวิถีชีวิตชาวเทศบาลตำบลนาอ้อ

จากการสัมภาษณ์บุคคลที่มีความสำคัญถึง คุณค่าของประเพณีบุญข้าวจี และข้าวแดง ที่มีต่อวิถีชีวิตชาวเทศบาลตำบลนาอ้อมี ดังต่อไปนี้

๔.๒.๑ ด้านจิตใจ

เดือนสามเป็นการทำบุญข้าวจีชาวบ้านจะเอาข้าวเหนียวมาป่นแล้วจี่คำว่าจีก็คือการปิ้งนั่นเองวิธีทำคือนำข้าวเหนียวมาป่นเป็นก้อนขนาดโตเท่าไข่ห่านแล้วเสียบปลายไม้ที่เหลาเตรียมไว้ไม่ให้ฝืนยาวประมาณ ๓๕ เซนติเมตรใหญ่ขนาดนิ้วมือนำไปจี่หรืออังบนไฟอ่อนๆ พลิกไปพลิกมาจนเป็นสีเหลืองทั่วกันดีแล้วนำมาข้าวทาดด้วยไข่แล้วนำไปจี่อีกทีไข่ที่นำมาใช้นี้ใช้ทั้งไข่แดงและไข่ขาวดีให้เข้ากันพอไข่เหลืองมีกลิ่นหอมก็ดึงไม้ออกเอาน้ำตาลปึกหรือน้ำอ้อยใส่เข้าไปเป็นไส้หวาน แล้วนำไปถวายพระพร้อมด้วยอาหารคาวหวานชนิดต่างๆ จากนั้นก็มีการถือศีลฟังพระเทศน์เสร็จจากเลี้ยงพระก็มีการเซ่นปู่ย่าเพื่อเป็นการแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ^๘

^๖สัมภาษณ์ พระครูปริยัติวรการ (สุวิมล), เจ้าคณะอำเภอเมือง, ๑๕ ตุลาคม ๒๕๕๕.

^๗สัมภาษณ์ นางงา อินทสิทธิ์, อดีตผู้ใหญ่บ้าน บ้านโป่งป่าดัว, ๒๐ ตุลาคม ๒๕๕๕.

^๘สัมภาษณ์ รองศาสตราจารย์, วิเชียร ชานุตรบุญทริก, อาจารย์พิเศษประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย ผู้เชี่ยวชาญด้านประเพณีและพิธีกรรมอีสาน, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๕.

สำหรับมูลเหตุดั้งเดิมที่มีการทำบุญข้าวจีมีเรื่องเล่ากันตามความเชื่อว่าเป็นสมัยพุทธกาลนางปุลณทะสาได้ทำขนมแป้งจีถวายแด่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าและพระอานนท์เถระ ครั้นถวายแล้วนางคิดว่าพระองค์คงไม่เสวยและอาจเอาทิ้งให้สุนัขหรือกากินเพราะอาหารที่นางถวายไม่ประณีตน่ารับประทานเมื่อพระพุทธรูปเจ้าทรงทราบภาวะจิตของ

นางปุลณทะสาจึงรับสั่งให้พระอานนท์ปลุกอาสนะแล้วทรงประทับนั่งฉัน ณ ที่นางถวายนั้นเป็นผลให้นางเกิดปีติยินดีเป็นอย่างยิ่งและเมื่อนางได้ฟังพระธรรมเทศนาที่พระพุทธรูปเจ้าทรงแสดงก็บรรลุโสดาบันปัตติผลด้วยอานิสงส์ที่ถวายขนมแป้งจีชาวอีสานจึงเชื่อในอานิสงส์ของการทานดังกล่าวจึงพากันทำข้าวจีถวายทานแด่พระสงฆ์สืบต่อมา^๕

ในด้านของจิตใจนั้น เมื่อชาวบ้านทำบุญแล้วย่อมมีความสุขใจเกิดขึ้น เพราะการทำบุญนั้นจะต้องถึงพร้อม ๓ ขณะ คือ ตั้งแต่คิด ขณะทำ และหลังจากทำ ซึ่งใจต้องผ่องใส

อิมอกอิมใจสดชื่น ฯลฯ เรียกว่าถึงพร้อม ๓ ขณะบุญชนิดนี้จึงจะมีกำลังในการส่งผล โดยบุญเริ่มส่งผลตั้งแต่คิดจนถึงทุกครั้งที่จะระลึกได้พร้อมกับความสุขใจอิมใจผ่องใส ฯลฯ อย่างใดอย่างหนึ่งบุญแม้เพียงครั้งเดียว เมื่อถึงพร้อม ๓ ขณะบุญนั้นจะให้ผลไม่มีที่สิ้นสุด ทุกครั้งที่ระลึกถึงบุญได้พร้อมกับความรู้สึกสุขใจ ฯลฯ นั้นแสดงว่าบุญให้ผลแล้วความสุขใจเป็นผลจากการทำบุญ เป็นบุญที่เกิดจากใจบุญที่เกิดทางใจส่งผลให้กายกระปรี้กระเปร่า ความกระปรี้กระเปร่าเกิดจากความสุขใจ เมื่อมีความสุขใจสุขกาย จิตใจย่อมปลอดโปร่ง คิดทำการงานสิ่งใดย่อมสะดวกสบายไม่ติดขัด หน้าตายิ้มแย้มแจ่มใส ความสุขใจทำให้เกิดความเบา เป็นความเบาของกายใจความเบาทำให้เกิดความรู้สึกลอยๆทำความดี เมื่อมีความคิดที่ดี การแสดงออก กิริยาอาการต่าง ๆ การพูดจาดีไปด้วย เมื่อมีผู้พบเห็นได้พูดคุยก็พลอยได้รับบุญไปด้วย เพราะในกระบวนการทำบุญข้าวจีและข้าวแดกงานั้นเป็นการทำบุญที่ครบองค์ของการทำบุญชาวบ้านจึงมีความสุขใจเป็นอย่างมาก^๖

การทำบุญนั้นย่อมมีความสุขอิมใจ เพราะบุญที่เกิดจากการให้ทานในประเพณีบุญข้าวจินีย่อมเกิดจากการที่ชาวบ้านทุกคนมีความตั้งใจที่จะทำบุญด้วยของที่ประณีต เพื่อที่จะได้บุญมาก จึงทำให้เกิดความสุขและอิมใจนั่นเอง^๗

^๕สัมภาษณ์ พระครูปิยะสีลาภิรักษ์, เจ้าอาวาสวัดศรีระเกศ บ้านท่ามะนาว, ๒๐ ตุลาคม ๒๕๕๕.

^๖สัมภาษณ์ พระราชวีระภรณ์, เจ้าคณะจังหวัดเลย, ๑๕ ตุลาคม ๒๕๕๕.

^๗สัมภาษณ์ นายสุนทร ราชโยธา, มรรคนายกวัดบ้านท่าเปิบ, ๒๐ ตุลาคม ๒๕๕๕.

ประเพณีบุญข้าวจีและข้าวแดกงานนั้นถือว่าเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจอีกทางหนึ่งให้กับชาวเทศบาลตำบลนาอ้อ เพราะนอกจากจะถวายข้าวจีให้กับพระสงฆ์แล้วยังมีพิธีกรรมการถวายข้าวจีให้กับเทวดาที่รักษาหมู่บ้านด้วย เพราะชาวบ้านเชื่อว่าเมื่อเทวดา

ที่รักษาหมู่บ้านได้รับข้าวจีและข้าวแดกงา ก็จะปกป้องรักษาคุ้มครองหมู่บ้านให้ปลอดภัยจากภัยพิบัติต่างๆ จึงทำให้ชาวบ้านนาอ้อเกิดความสบายใจนั่นเอง^{๑๒}

จะเห็นได้ว่า ชาวเทศบาลตำบลนาอ้อก็เป็นชาวอีสานที่เชื่อในเรื่องของการให้ทาน ข้าวจีว่าถ้าทานแล้วจะได้บุญมาก และผนวกกับมีข้าวแดกงาที่เป็นของหวานพื้นบ้านประจำถิ่นที่ชาวเทศบาลตำบลจะนำไปถวายพระแล้วเชื่อว่าได้บุญมากเช่นกัน ดังนั้นในด้านของจิตใจแล้วชาวเทศบาลตำบลนาอ้อเชื่อว่าการทำบุญแล้ว ได้บุญมีความสุขอิ่มอกอิ่มใจนั่นเอง

๔.๒.๒ ด้านความสามัคคีของชุมชน

ชุมชนนาอ้อมีวิถีชีวิตที่เรียบง่ายอยู่กันอย่างพี่น้อง และยังคงยึดถือระบบเครือญาติ จึงยังเป็นชุมชนที่ถือได้ว่าสามารถจัดระเบียบชุมชนหรือปกครองค่อนข้างง่าย เพราะชาวบ้านให้ความร่วมมือดี โดยเฉพาะผู้สูงอายุซึ่งยังให้ความสำคัญกับระบบเจ้านาย เมื่อมีเจ้าหน้าที่เข้าไปให้ความรู้หรือแนะนำก็จะให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

ประเพณีบุญข้าวจี และข้าวแดกงาเป็นส่วนหนึ่งที่สร้างความสามัคคี และรักษาความแนบแน่นของชาวนาอ้อเอาไว้ ในยุคแรกๆ การทำบุญต่างๆ ในอดีตสิบสอง จะไม่มีพิธีรีตองมากนัก พอถึงวันสำคัญชาวบ้านก็จะช่วยกันทำบุญแบบเรียบง่าย จึงไม่มีการประชุมให้ยุ่งยาก แต่ในยุคปัจจุบันมีผู้คนมากขึ้น ความคิดของกลุ่มคนก็ย่อมมีความแตกต่างออกไปเป็นธรรมดา การทำกิจกรรมต่างๆ ภายในชุมชนก็เริ่มมีข้อขัดแย้ง มีการแสดงความคิดเห็นในแง่มุมต่างๆ และมีผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้อง ทำให้ชาวบ้านต้องมีการพูดคุยปรึกษาร่วมกัน และมีการประชุมปรึกษาหารือเพื่อหาข้อตกลงร่วมกัน สำหรับการทำบุญประเพณีต่างๆ เพื่อให้ชุมชนเป็นระเบียบเรียบร้อยและง่ายต่อการปกครอง โดยยึดเอาขนบธรรมเนียมประเพณีเข้ามาช่วยน้อมนำและรวมจิตใจของชุมชนให้รักพวกพ้อง ให้ความร่วมมือ รู้จักช่วยเหลือชุมชนตามความสามารถที่ตนเองมีความถนัด และสละเวลาร่วมกิจกรรม^{๑๓}

บุญข้าวจี และข้าวแดกงาจึงมีบทบาทในด้านการรวบรวมผู้คนทั้งในและนอกหมู่บ้าน รวมญาติมิตร เพื่อนพ้อง เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทุกคน ตลอดจนหน่วยงานที่สำคัญ

^{๑๒} สัมภาษณ์ นายก้าน กุณะวงษ์, นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลนาอ้อ, ๑๕ ตุลาคม ๒๕๕๕.

^{๑๓} สัมภาษณ์ นายบรรลพ จันทน์เทศ, ประธานผู้นำชุมชน, ๒๐ ตุลาคม ๒๕๕๕.

ได้แก่ บ้าน วัด และโรงเรียน ถ้าร่วมมือร่วมใจกันไ้ทำงานทุกอย่างก็ประสบความสำเร็จและนำไปสู่ชุมชนที่มีความเข้มแข็งต่อไป^{๔๔}

นอกจากคนในชุมชนแล้วยังมีคนท้องถิ่นมาเที่ยวงานประเพณีบุญข้าวจีและข้าวแดกงาของเทศบาลตำบลนาอ้อด้วยทำให้นอกจากจะสร้างความสามัคคีภายในชุมชนแล้วยังเป็นสร้างมิตรภาพที่ดีต่อผู้มาเที่ยวอีกด้วย^{๔๕}

ในการจัดงานประเพณีบุญข้าวจีและข้าวแดกงานนั้น จะเริ่มตั้งแต่มีการประชุมร่วมมือกับทุกฝ่ายในเทศบาล มีทั้งหน่วยงานราชการต่างๆ ทั้งเทศบาล อำเภอ โรงเรียน ผู้นำชุมชน และชาวบ้านทุกคน เพื่อให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่จัดขึ้นและเป็นการสร้างความสามัคคีระหว่างหน่วยงานทางราชการและชาวบ้าน เป็นการลดช่องว่างระหว่างข้าราชการและชาวบ้านอีกด้วย^{๔๖}

ประเพณีบุญข้าวจีและข้าวแดกงาของเทศบาลตำบลนาอ้อเป็นประเพณีรวมคนทุกเพศทุกวัยไว้ในงานเดียวเพราะทุกคนจะร่วมแรงร่วมใจกันจัดงานนี้ขึ้น เพราะนอกจากจะๆ ได้ความสนุกสนานรื่นเริงแล้วยังได้บุญอีกด้วย^{๔๗}

จะเห็นได้ว่าชุมชนเทศบาลตำบลนาอ้อ มีประเพณีบุญข้าวจีและข้าวแดกกาเป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวชุมชนให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน สร้างความสมัครสมานสามัคคีด้วยความเต็มใจและสมัครใจของคนในชุมชนโดยไม่มีใครบังคับ เพราะทุกคนในชุมชนถือว่าการได้มาทำบุญข้าวจีและข้าวแดกงานนี้เป็นการ ได้บุญได้กุศล จึงเกิดความพร้อมเพรียงกันนั่นเอง

๔.๒.๓ ด้านวิถีชีวิตชุมชน

ชุมชนนาอ้อมีประเพณีการเกิด การตาย การบวช การแต่งงาน และพิธีกรรมทางพุทธศาสนา หมุนเวียนกันมาตั้งแต่อดีต และมีการพัฒนามาเรื่อยๆ ตามยุคสมัย อาทิ การตาย ชาวบ้านนาอ้อทุกหลังคาเรือนจะให้ความสำคัญโดยการมาแสดงความเสียใจ มาช่วยเหลือจัดการเกี่ยวกับพิธีการตามความถนัดของแต่ละคน เพื่อเป็นการแสดงน้ำใจต่อญาติของผู้ตาย พิธีกรรมทางพุทธศาสนาก็เช่นเดียวกัน ในงานวันสำคัญต่างๆ ทางพุทธศาสนาชาวเทศบาล

^{๔๔}สัมภาษณ์ นายก้าน กุณะวงษ์, นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลนาอ้อ, ๑๕ ตุลาคม ๒๕๕๕.

^{๔๕}สัมภาษณ์ นายบรรลุ จันทน์เทศ, ประธานผู้นำชุมชน, ๒๐ ตุลาคม ๒๕๕๕.

^{๔๖}สัมภาษณ์ นายก้าน กุณะวงษ์, นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลนาอ้อ, ๑๕ ตุลาคม ๒๕๕๕.

^{๔๗}สัมภาษณ์ นายสุนทร แสงจำ, อดีตผู้ใหญ่บ้าน บ้านโป่งป่าต้ว, ๑๕ ตุลาคม ๒๕๕๕.

ตำบลนาอ้อจะให้ความสำคัญทุกๆ ประเพณี และทุกๆ วันที่เกี่ยวกับพุทธศาสนา และในประเพณีบุญข้าวจี๋และข้าวแดกงานี้ชาวเทศบาลตำบลนาอ้อให้ความสำคัญเป็นพิเศษเพราะได้รับยกย่องจากทางวัฒนธรรมจังหวัดให้เป็นหมู่บ้านอนุรักษ์วัฒนธรรม จึงมีการจัดอย่างยิ่งใหญ่ ชาวบ้านในหมู่บ้านจะมีการเตรียมข้าวปลาอาหารไว้รับแขกที่มาในงานอย่างสมเกียรติ โดยเฉพาะข้าวจี๋และข้าวแดกงา ใครที่มาในงานบุญก็จะได้รับประทานโดยไม่ต้องซื้อกันทุกคน

ชาวเทศบาลตำบลนาอ้อจะมีการจัดงานบุญข้าวจี๋และข้าวแดกงาเป็นประจำทุกปี ในแต่ละปีคนจะมาทำบุญที่วัดเพื่อถวายข้าวจี๋และข้าวแดกงากันเป็นจำนวนมาก เพื่อมีความเชื่อในการทำทานในพระพุทธศาสนา และชาวเทศบาลตำบลนาอ้อก็จะจัดงานบุญนี้มีได้ว่างเว้นแม้สักปีเดียว จนทำให้ประเพณีบุญข้าวจี๋กลายเป็นวิถีชีวิตของชาวเทศบาลตำบลนาอ้อ^{๔๔}

การดำเนินวิถีชีวิตของชุมชนนาอ้อจากอดีตถึงปัจจุบันมีความผูกพันกับประเพณีบุญข้าวจี๋และข้าวแดกงามาโดยตลอด โดยการทำบุญข้าวจี๋และข้าวแดกงานั้นมีต้นเหตุของความเชื่อจากการให้ทานในพระพุทธศาสนา ดังนั้นชาวเทศบาลตำบลนาอ้อจึงยึดถือประเพณีนี้โดยทำมิให้ขาดแม้สักปีเดียว^{๔๕}

ชาวเทศบาลตำบลนาอ้อจะทำบุญข้าวจี๋และข้าวแดกงาใหญ่ที่สุดในประเพณี ๑๒ เดือน เพราะชาวบ้านให้ความสำคัญเรื่องการให้ทานมาก และจะรอคอยงานบุญประเพณีนี้เพราะว่างานบุญข้าวจี๋และข้าวแดกงานี้ได้กลายมาเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตชาวเทศบาลตำบลนาอ้อไปแล้ว^{๔๖}

เมื่อใกล้จะถึงงานประเพณีบุญข้าวจี๋และข้าวแดกงา ชาวนาอ้อที่ไปทำงานต่างจังหวัดจะเตรียมตัวกลับบ้านเพราะจะได้กลับมาเยี่ยมครอบครัวและทำบุญร่วมกับครอบครัว เพราะงานบุญประเพณีนี้ได้กลายมาเป็นวิถีชีวิตของชาวนาอ้อนั่นเอง ชาวนาอ้อทุกคนจึงอยากกลับมาร่วมงาน^{๔๗}

ชาวเทศบาลตำบลนาอ้อได้ยึดหลักการดำเนินตามวิถีชีวิตของชาวอีสาน มีความเชื่อในเรื่องของประเพณี ๑๒ เดือน และปฏิบัติสืบต่อมามีได้ขาด แต่ในประเพณีทั้ง ๑๒ เดือน

^{๔๔} สัมภาษณ์ พระครูประภัศรจันทโชติ, เจ้าคณะตำบลนาอ้อเขต, ๑๐ มิถุนายน และ ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๕.

^{๔๕} สัมภาษณ์ นายบรรณ จันทน์เทศ, ประธานผู้นำชุมชน, ๒๐ ตุลาคม ๒๕๕๕.

^{๔๖} สัมภาษณ์ นายก้าน กุณะวงษ์, นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลนาอ้อ, ๑๕ ตุลาคม ๒๕๕๕.

^{๔๗} สัมภาษณ์ นายประพันธ์ โกมลิส, พ่อจำ ปู่ตา, ๑๕ ตุลาคม ๒๕๕๕.

นี้ชานาอ้อได้ให้ความสำคัญกับบุญเดือน ๓ มากที่สุด เพราะเป็นวันพระใหญ่ทุกคนได้ทำบุญถวายทาน จึงได้สืบต่อมาจนกลายเป็นวิถีชีวิตของชานาอ้อ^{๒๒}

จะเห็นได้ว่าบุญข้าวจีและข้าวแดงงานนี้มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตชาวเทศบาลตำบลนาอ้อเป็นอย่างมาก ถึงแม้จะมีเทคโนโลยีเข้ามาเกี่ยวข้องบ้างตามยุคสมัยที่เปลี่ยนไป เพราะวิถีชีวิตของผู้คนย่อมปรับให้เข้ากับสภาพแวดล้อมนั้น แต่ก็ยังคงความเป็นเอกลักษณ์ของงานประเพณีบุญข้าวจีและข้าวแดงงานนี้เอาไว้ เพราะเป็นวิถีชีวิตที่สืบทอดกันมาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษ

๔.๒.๔ ด้านศาสนา และวัฒนธรรม

ประเพณีบุญข้าวจีและข้าวแดงงานนี้มีที่มาจากความเชื่อทางพระพุทธศาสนาในเรื่องของการให้ทาน และจากความเชื่อเรื่องของการให้ทานที่ยิ่งใหญ่นี้ก็กลายมาเป็นวัฒนธรรมและประเพณีทางศาสนา จนมีการก่อตั้งพิพิธภัณฑสถานบ้านวิจารณ์สังฆกิจ

วัดศรีจันทร์ บ้านนาอ้อ ตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย พบว่าพิพิธภัณฑสถานบ้านวิจารณ์สังฆกิจวัดศรีจันทร์ มีชื่อตามป้ายที่ติดไว้หน้าอาคารพิพิธภัณฑสถานว่า “พิพิธภัณฑสถานจักรพรรดิ จันทโชติ วัดศรีจันทร์อนุสรณ์วิจารณ์สังฆกิจ” วิจารณ์สังฆกิจเป็นการเรียกด้วยความเคารพศรัทธาที่มีต่อพระครูวิจารณ์สังฆกิจ เจ้าอาวาสนักพัฒนา ปัจจุบันพิพิธภัณฑสถานบ้านวิจารณ์สังฆกิจ ตั้งอยู่ภายในวัดศรีจันทร์ เลขที่ ๘๓ หมู่ที่ ๑ พิพิธภัณฑสถานนี้ได้รวบรวมสิ่งของเครื่องใช้ มาจัดเสนอในรูปแบบของวัฒนธรรมพื้นบ้านโดยแยกจัดเป็นหมวดหมู่ ดังนี้

๑. ด้านขนบธรรมเนียมประเพณี และศาสนา ได้แก่ นิทรรศการบุญข้าวจีประเพณีประทายข้าวเปลือกประเพณีสงกรานต์ประเพณีบุญบั้งไฟ หีบพระธรรม หนังสือ ผูกใบลาน เครื่องอัฐบริวาร พระพุทธรูปเก่า

๒. ด้านภาษาและวรรณกรรมจัดแสดงตู้พระธรรม วรรณกรรมใบลาน และสมุดไทย

๓. ด้านศิลปกรรมและโบราณคดี ประกอบด้วย เครื่องจักสาน รางรดน้ำรูปนาครตรงกลางรางแกะสลักเป็นนกหัสดีลิงค์ เรือนไทเลย

๔. ด้านกีฬาและแหล่งพักผ่อนหย่อนใจ จัดแสดงการแสดงและการละเล่นพื้นบ้านในเทศกาลงานประเพณีต่างๆเครื่องดนตรีหมอลำไทเลย เครื่องดนตรีพื้นบ้าน

^{๒๒} สัมภาษณ์ นายเสน่ห์ กงเต็น, มรรคนายก วัดศรีชะเกศ บ้านท่ามะนาว, ๑๕ ตุลาคม ๒๕๕๕.

๕. ด้านวิถีชีวิตและภูมิปัญญา ได้แก่ เครื่องมือเครื่องใช้ในการเกษตร เครื่องมือจับสัตว์ เครื่องมือทอผ้า ผ้าทอพื้นบ้าน (ซิ่นหมี่) เงินโบราณบุ่มใส่ผ้าเตารีด ตาชั่ง ตะเกียง เครื่องปั้นดินเผา ถาดใส่อาหารสังกะสีขามตราไก่^{๒๓}

พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวิจารณ์สังฆกิจ ได้รับการสนับสนุนจากสภาวัฒนธรรมจังหวัดเลย กรมศิลปากรสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ ตลอดจนคณะกรรมการวัดศรีจันทร์และชาวบ้านทุกคน โดยมีการตั้งสภาวัฒนธรรมขึ้นมาบริหารงานโดย นางจันทะนีกามาดาประธานสภาวัฒนธรรมหญิงคนแรกของตำบลนาอ้อ และยังมีคณะกรรมการร่วมทำงานอีกรวม ๑๗ คน ส่วนใหญ่จะเป็นผู้นำชุมชนและกรรมการวัด พิพิธภัณฑ์วิจารณ์สังฆกิจมีเจ้าอาวาสวัดดูแลอย่างใกล้ชิด คือเจ้าอธิการสนธิ์ ปภัสสโร เจ้าคณะตำบลนาอ้อได้มีการพัฒนาและดูแลการสนับสนุนรักษากระทั่งเป็นพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านที่สมบูรณ์แบบ จนกลายเป็นแหล่งศึกษาหาความรู้ของนักเรียน นักศึกษา นักท่องเที่ยว ผู้สนใจตลอดจน นักอนุรักษ์วัฒนธรรม ได้อย่างคุ้มค่าเกิดประโยชน์ เป็นโบราณสถานที่ชาวนาอ้อภาคภูมิใจเป็นอย่างยิ่ง^{๒๔}

ประเพณีบุญข้าวจีและข้าวแดกงาเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมของชาวเทศบาลตำบลนาอ้อกล่าวคือเป็นความประเพณีที่คนส่วนรวมในชุมชนถือกันเป็นธรรมเนียมหรือเป็นระเบียบแบบแผนและปฏิบัติสืบต่อกันมานานจนลงรูปเป็นแบบเดียวกันซึ่งมูลฐานรวมเข้ากับจิตใจและนิสัยของคนและไม่เป็นการเสียหายแล้วคนส่วนใหญ่ยังจะรักษาสืบทอดต่อเนื่องกันต่อไปเพราะถือว่ายังมีประโยชน์ต่อสังคมและยังถือเป็นสัญลักษณ์หรือบุคลิกลักษณะของชาวเทศบาลตำบลนาอ้อซึ่งหากที่ใดหรือชนชาติใดไม่มีประเพณีของตนสืบต่อมาแต่อดีตเป็นเสมือนสะพานคอยเชื่อมเก่าและใหม่หรืออดีตและปัจจุบันให้ต่อกันแล้วชาตินั้นๆ ก็จะเป็นชาติใหม่ที่เปรียบเหมือนเด็กอยู่เสมอไม่มีรากเหง้าอย่างไรรักดีโลก

ทุกวันนี้ติดต่อเชื่อมโยงกันไปหมดประกอบกับมีการสื่อสารที่ก้าวหน้ารวดเร็วการรับเอาประเพณีของชาติอื่นๆ ที่แปลกๆ ใหม่ๆ ในปัจจุบันจึงเป็นเรื่องง่ายซึ่งบางประเพณีก็ได้กลายมาเป็นประเพณีสากลที่จำเป็นต้องรับเอาไว้เพราะมิฉะนั้นเราอาจจะก้าวไม่ทันเขาแต่การลอกเลียนแบบประเพณีของคนอื่นมาโดยไม่มีการดัดแปลงให้เข้ากับประเพณีเดิมที่ฝังลึก

^{๒๓} สัมภาษณ์ พระครูประภัตรจันทโชติ, เจ้าคณะตำบลนาอ้อเขต ๑, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๕.

^{๒๔} สัมภาษณ์ พระครูปริยัติวรการ (สุวิมล), เจ้าคณะอำเภอเมือง, ๑๕ ตุลาคม ๒๕๕๕.

ในจิตใจของเราก็อาจจะทำให้ “ความเป็นชาติ” เสื่อมสลายหายไปได้ดังนั้นจึง
 จินตนาการในยุคราเองแล้วละว่าจะเลิกหรือเลิกประเพณีใดให้คงอยู่เพื่อที่จะไม่ให้เราล้ม
 หลังแต่ขณะเดียวกันก็ไม่สูญเสียตัวตนและความภาคภูมิใจในชาติของเราในสังคมโลกด้วย^{๒๕}

ด้านบุญกิริยาวัตถุ ๓

๑. ทานมัย ชาวเทศบาลตำบลนาอ้อเชื่อในเรื่องของการให้ทาน คือการให้ทานด้วย
 ข้าวจี เช่นเดียวกับทางปทุมธานี เชื่อว่าเมื่อได้ถวายทานข้าวจีในงานพิธีนี้จึงก็เปรียบเสมือน
 ได้ถวายทานต่อองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ดังนั้นจึงได้จัดทำพิธีการถวายทานแด่พระภิกษุ
 สงฆ์ ในงานพิธีบุญข้าวจีและข้าวแดกงา ประชาชนที่มาร่วมทำพิธีจะเตรียมอาหารคาว หวาน
 ข้าวตอกดอกไม้ มาถวายพระสงฆ์กันตั้งแต่เช้า บางคนก็จะเตรียมเครื่องสังฆทาน ปัจจัยอื่นๆ
 ที่มีมีความเชื่อว่าเมื่อได้ถวายแล้วจะเกิดบุญกุศลอย่างแรงกล้า

๒. ศีลมัย ชาวเทศบาลตำบลนาอ้อเป็นผู้ประพฤติปฏิบัติตามศีลธรรมจึงเป็นการลด
 ช่องว่างระหว่างชนชั้นในสังคมลงได้และปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นกับคนรอบข้างตลอดถึงสังคม
 ที่ตนเองอาศัยอยู่ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกันให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติและสงบสุขไม่ทำตนให้
 เป็นที่รังเกียจของผู้อื่นทำให้ผู้ประพฤติเป็นที่รักเป็นที่เคารพของผู้อื่นเป็นไปเพื่อความ
 สงเคราะห์ซึ่งกันและกันเป็นไปเพื่อความพร้อมเพรียงกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันไม่ให้วิวาท
 กับใครเพราะความเห็นที่ขัดแย้งกัน

๓. ภาวนามัย ในพิธีกรรมการทำบุญข้าวจี และข้าวแดกงาของชาวเทศบาล
 ตำบลนาอ้อ ในเรื่องของสมานีนันพบว่า การทำงานทุกขั้นตอนในประเพณีบุญข้าวจีและ
 ข้าวแดกงา ล้วนแล้วแต่ต้องใช้สมาธิในการทำงานแทบทั้งสิ้นเพราะงานถึงจะสำเร็จลุล่วงไป
 ด้วย เพราะถ้าไม่สมาธิในการทำงานแล้วก็จะก่อให้เกิดความเสียหายได้ เช่น งาไหม้ ข้าวจี
 ไหม้ เป็นต้นและนอกจากนี้ชาวเทศบาลตำบลนาอ้อก็จัดกิจกรรมการรักษาสิลอุโบสถ มีการ
 เจริญภาวนาเพื่อถวายแด่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตลอด ๓ วัน ๓ คืน

จะเห็นได้ว่าชาวเทศบาลตำบลนาอ้อให้ความสำคัญทางด้านศาสนาและวัฒนธรรม
 ท้องถิ่นเป็นอย่างมาก จนได้รับยกย่องจากวัฒนธรรมจังหวัดเลยให้เป็นหมู่บ้านอนุรักษ์
 วัฒนธรรมของจังหวัด มีการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามให้คงอยู่สืบต่อไปชั่ว
 ลูกหลาน

^{๒๕} สัมภาษณ์ นายทองแถม ชัชวาล, กำนันตำบลนาอ้อ, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๕.

๔.๓ สรุปคุณค่าของประเพณีบุญข้าวจี และข้าวแดกงา ที่มีต่อวิถีชีวิตของชาวเทศบาลตำบลนาอ้ออำเภอเมือง จังหวัดเลย

คุณค่าของประเพณีบุญข้าวจี ที่มีต่อวิถีชีวิตชาวอีสานที่สำคัญอีกประการหนึ่งทางเทศบาลตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลยได้ให้ความสำคัญกับการทำบุญข้าวจีซึ่งชาวบ้านมีความเชื่อว่าเป็นการบูชาพระพุทธรเจ้า ทางเทศบาลได้จัดขึ้นในวันมาฆบูชาบุญกลางเดือน ๓ วันที่พระจันทร์เต็มดวงเพื่ออุทิศส่วนบุญส่วนกุศลแด่บรรพบุรุษผู้มีพระคุณเจ้ากรรมนายเวร และสัพยัตว์ทั้งหลายที่สำคัญต้องรักษาฮิต ๑๒ อันดงามเอาไว้ให้ลูกหลานได้เป็นแนวทางสืบไปและช่วยคุ้มครองทุกคนในครอบครัวให้มีความเป็นสิริมงคลอุทิศส่วนบุญแด่พระแม่โพสพ รวมถึง เทวดา ฟ้าดินที่ช่วยให้ฝนตกถูกต้องตามฤดูกาลได้ผลข้าวผลดีงอกงามและยังเกิดความรักความสามัคคีในหมู่คณะที่ช่วยกันทำ ทั้งญาติ พี่น้อง บุตร หลานได้สืบทอดกันมาและยังคงคำว่า “บุญข้าวจี” อยู่คู่กับพุทธศาสนาให้นานแสนนานสมกับบรรพบุรุษที่ได้ใช้ภูมิปัญญาทำข้าวจีมาจนถึงทุกวันนี้อีกทั้งมุ่งที่จะแจกทานให้แก่ผู้ที่เคารพและเพื่อนรักต่างถิ่นด้วยคุณค่าของประเพณีบุญข้าวจี และข้าวแดกงา ที่มีต่อวิถีชีวิตชาวเทศบาลตำบลนาอ้อ

๑) ด้านจิตใจ

ชาวเทศบาลตำบลนาอ้อมีเชื่อในเรื่องของการให้ทานข้าวจีว่าถ้าทานแล้วจะได้บุญมาก และผนวกกับมีข้าวแดกงาที่เป็นของหวานพื้นบ้านประจำถิ่นที่ชาวเทศบาลตำบลจะนำไปถวายพระแล้วเชื่อว่าได้บุญมากเช่นกัน ดังนั้นในด้านของจิตใจแล้วชาวเทศบาลตำบลนาอ้อเชื่อว่าการทำบุญแล้วได้บุญมีความสุขอิ่มอกอิ่มใจนั่นเอง

๒) ด้านความสามัคคีของชุมชน

บุญข้าวจี และข้าวแดกงามีบทบาทในชุมชนเทศบาลตำบลนาอ้อทำให้ประชาชนมีความร่วมมือและสร้างความสามัคคีทั้งในชุมชนและหมู่บ้าน มีการรวมญาติมิตร เพื่อนพ้องเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทุกคน ตลอดจนหน่วยงานที่สำคัญได้แก่ บ้าน วัด และโรงเรียน ได้ร่วมมือร่วมใจกันได้งานทุกอย่างจนทำให้ประสบความสำเร็จและนำไปสู่ชุมชนที่มีความเข้มแข็งต่อไป

๓) ด้านวิถีชีวิตชุมชน

บุญข้าวจีและข้าวแดกงานี้มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของชาวเทศบาลตำบลนาอ้อทำให้ชาวชุมชนเทศบาลตำบลนาอ้อได้ประพฤติปฏิบัติมาเป็นเวลาช้านาน ถ้าปีไหนไม่ได้ทำ

ประชาชนในชุมชนจะมีความเชื่อว่าความปลอดภัยในชีวิตไม่สู้จะค้ำประกันซึ่งถ้ามีเหตุเกิดขึ้น ชาวชุมชนมักจะกล่าวขานว่าเป็นเพราะไม่ทำตามบุญประเพณีเพราะความขมขื่นทางด้านการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณี ถึงแม้จะมีเทคโนโลยีเข้ามาเกี่ยวข้องบ้างตามยุคสมัยที่เปลี่ยนไป แต่วิถีชีวิตของผู้นั้นในชุมชนยังประเพณีปฏิบัติทำนองธรรมเนียมแบบเดิมๆ อยู่ การปรับตัวให้เข้ากับเทคโนโลยีและสภาพแวดล้อมทางสังคมก็ได้ปรับไปตามยุคสมัยเช่น แต่ก็ยังคงความเป็นเอกลักษณ์ของงานประเพณีบุญข้าวจีและข้าวแดกงาเอาไว้ เพราะเป็นวิถีชีวิตที่สืบทอดกันมาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษ

๔) ด้านศาสนา และวัฒนธรรม

ด้านศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นชาวเทศบาลตำบลนาอ้อ ก็ได้สืบทอดได้อย่างกลมกลืน มีการเข้าวัดฟังธรรม มีการอนุรักษ์ประเพณีบุญข้าวจีและข้าวแดกงา ส่งเสริมให้เป็นการท่องเที่ยวในระดับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จนได้รับยกย่องจากวัฒนธรรมจังหวัดเลยให้เป็นหมู่บ้านอนุรักษ์วัฒนธรรมของจังหวัดและในปัจจุบันได้รับการยกย่องจากสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ